

Самойленко В.В.

кандидат економічних наук,
доцент кафедри менеджменту, логістики та інновацій,
Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця

Samoilenko Viktoriia

Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics

АСПЕКТИ ІДЕНТИФІКАЦІЇ АНАЛІЗУ ТА УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ

У сучасних мінливих, економічних, ринкових умовах, під впливом зовнішніх та внутрішніх факторів, аналіз існуючих та потенційних ризиків є дуже важливим елементом у діяльності суб'єктів господарювання. Ця проблема актуальна в будь-якому секторі економіки. Кожен з суб'єктів ринкових відносин на усіх рівнях відчуває на собі вплив непередбачених обставин та ризикових ситуацій, адекватна реакція на котрі дозволяє зберегти ресурси, та становище на ринку. Окрім цього управління ризиками передбачає аналіз ризиків та активний пошук різноманітних інструментів, що дозволяють впливати на них. Таким чином, можна відмітити, що жодна система управління ризиками не може існувати без структурованої моделі ризику, що в даний час спричиняє загрозу. Аналіз потенційних та відомих ризиків є дуже важливим напрямом в плануванні діяльності підприємства. Оцінка ризиків, врахування їх ймовірних наслідків на стан підприємства, та застосування методів їх мінімізації є дуже важливим для забезпечення ефективної діяльності суб'єктів господарювання.

Ключові слова: управління ризиками, підприємство, стратегії, ризик-менеджмент, удосконалення системи.

Постановка проблеми. Умови сучасного ведення бізнесу, такі, що відсутність чіткого плану реагування на той чи інший ризик, можливість пристосуватися до мінливих умов, дуже знижують конкурентну стійкість підприємства на ринку. Так критичний вплив ризику напряму впливає на ефективність ведення бізнесу, можливість модернізації та удосконалення. Наявність чіткого плану дій у ризикових ситуаціях та швидка реакція на згубний вплив ризику дозволяє не тільки зберегти підприємство, а й підвищити ефективність його діяльності. Отже, щоб домогтися досить високого рівня конкурентоспроможності підприємства ризики необхідно раціонально враховувати в управлінні. Для того, щоб зменшити вплив ризику, виявити можливі наслідки для підприємства у ризиковій ситуації, нейтралізувати негативні результати такого впливу на діяльність підприємства, потрібно весь час оновлювати арсенал методів, моделей, підходів до управління ризиками на підприємстві. Тому дана проблема є актуальною і сьогодні.

В сучасних умовах господарювання значення категорії ризик для вітчизняних підприємств зростає. Стан невизначеності призводить до того, що уникнути ризик стає майже неможливо. Однак це не означає, що слід шукати такі рішення, в яких завчасно відомий результат, – вони, як правило, є неефективними. Важливим для підприємства є навички передбачати ризик, критично оцінювати його розміри, одразу планувати заходи запобігання та не перевищувати допустимі межі. Ідентифікація ризику є дуже важливим етапом у процесі управління ризиками. Актуальність ефек-

тивного врахування можливих ризиків у ході діяльності підприємства не викликає сумнівів, зважаючи на те, що ризик стає органічною частиною стратегії і тактики економічної політики більшості підприємств. А детальний, теоретичний аналіз підходів до визначення поняття «ризик» дозволяє більш точно зрозуміти його природу, та вдало побудувати стратегію для його попередження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Ризики є предметом дослідження багатьох вітчизняних науковців, а саме: Вітлінський В., Великоіваненко Г., Шаропова О. та ін. Визначення сутності ризиків, факторів, які їх спричиняють, а також методи їхнього оцінювання розглянуто у працях таких науковців, як Гранатуров В., Камінський А., Смоляк Н., Шевчук О. та ін. Враховуючи актуальність даного питання виникає необхідність розкриття саме сутності ризиків у діяльності підприємства у конкурентно-ринковому середовищі та високого рівня невизначеності.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Проблема управління ризиками є надзвичайно широкою та важливою, тому що вона виникає у найрізноманітніших галузях діяльності людини. Більше того, змістовність ризику визначається залежно від сфери застосування по-різному. У ході діяльності підприємства виникають найрізноманітніші ризикові ситуації. Вірна ідентифікація ризику дозволяє правильно підібрати методи для його подолання або мінімізації, і правильно побудувати систему управління ризику, залежно від потреб підприємства. Аналіз тео-

ретичних засад управління ризиками дозволяє виділити та обрати ті методи та етапи процесу управління ризиками, який би дозволив максимально ефективно працювати з ними.

Управління ризиками в підприємницькій діяльності спирається на аналіз ризиків та пошук інструментів, що допоможуть на них впливати. Система управління ризиками неможлива без структурної моделі, фактори якої, у свою чергу, будуть залежати від специфіки підприємницької діяльності. Ризики притаманні будь-якій діяльності і будь-якому суб'єкту господарювання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Управління ризиками в підприємницькій діяльності спирається на аналіз ризиків та пошук інструментів, що допоможуть на них впливати. Система управління ризиками неможлива без структурної моделі, фактори якої, у свою чергу, будуть залежати від специфіки підприємницької діяльності. Ризики притаманні будь-якій діяльності і будь-якому суб'єкту господарювання [1].

На сьогодні не існує єдиного організаційно-методичного підходу щодо управління ризиками в діяльності підприємств. Поточний стан цієї проблеми вимагає узагальнення та систематизації теоретичних засад методичного підходу щодо побудови системи управління ризиками та її складових з урахуванням специфіки функціонування суб'єкта господарювання. Посилює вплив ризиків на підприємство ще й той факт, що суб'єкт господарювання у сучасних умовах працює в середовищі, якому притаманні багатоваріантність розвитку майбутніх подій, невизначеність, суперечливість фактів тощо [2].

Саме тому для успішного існування підприємства в умовах невизначеності у ринковій економіці необхідно правильно оцінювати ступінь ризику та вміти управляти ним [3]. Таким чином, можна із впевненістю відмітити, що проблеми дослідження управління ризиками є важливими і актуальними як з теоретичної, так і практичної точок зору.

У сучасних умовах ризик став невід'ємним елементом економічного процесу. У зв'язку з цим, управління ризиками почало виступати самостійним видом професійної діяльності, яку виконують спеціальні інститути, страхові компанії, фінансові установи, менеджери з ризику та ін. [4]. Головними завданнями спеціаліста з ризик-менеджменту є: виявлення областей підвищеного ризику, оцінка міри ризику, аналіз прийнятності даного ризику для підприємства, розробка заходів щодо попередження або зниження рівня ризику, надання пропозицій із вживання заходів щодо максимально можливого відшкодування заподіяного збитку у випадку настання ризикової ситуації [5].

Управління ризиками сьогодні – це один із видів професійної діяльності, що динамічно розвивається, і тому у штаті багатьох західних фірм є посада – менеджер з ризику, ризик-менеджер [6]. У його обов'язки входить забезпечення процесу управління, зниження та впливу усіх видів ризику. Ці дії і є системою управління ризиками. Для більш точного розуміння поняття «управ-

ління ризиками» необхідно розглянути думки вчених, які наводять різноманітні підходи до його визначення.

Отже, найбільш повним є визначення, згідно з яким управління ризиком – це особлива область управління, що передбачає використання різноманітних підходів, процесів, заходів, які покликані забезпечити максимально широкий діапазон охоплення можливих ризиків підприємства, їхню оцінку, а також формування, реалізацію та контроль заходів щодо оптимізації рівня ризиків із метою досягнення цілей підприємства [7].

Кожне підприємство, у ході своєї діяльності здійснює політику управління ризиками, як сукупність форм, методів, прийомів і способів управління ризиком, метою яких є зниження загрози прийняття неправильних рішень та зменшення потенційно негативних наслідків [8].

Виходячи з вищевказаного можна сформулювати наступні головні завдання управління ризиком, які полягають у наступному: спостерігати за розвитком подій, щоб встигнути вчасно виявляти раніше непередбачені події; виявити ті дії, які дозволять в найближчому майбутньому, захистити підприємство від втрат у більш майбутньому; запропонувати своєчасні превентивні заходи з підтримки об'єкта, або області стосовно якого здійснюється захист, для вжиття заходів, щодо зниження впливу ризику; забезпечення більш ефективної діяльності підприємства, за рахунок швидкої реакції, на мінливі умови.

Розробка ефективної стратегії підприємства в області управління ризиками та вибір найбільш доцільних та ефективних методів боротьби в рамках цієї стратегії дозволяє підприємству: своєчасно визначати фактори та причини, які передували виникненню ризиків; коректно і ефективно планувати і застосовувати необхідні заходи для зниження ризику до безпечного рівня задовго до моменту його реалізації; заздалегідь передбачити можливі ситуації та їх прогнозовані шляхи розвитку та результат, який у подальшому може вплинути на досягнення поставлених цілей; заздалегідь оцінювати, як прийняття рішення може, потенційно, призвести до збитків для підприємства при реалізації ризику; своєчасно визначати витрати, необхідні для проведення попередньої оцінки та управління ризиком.

Важливо зауважити, що і послідовність і етапи можуть і повинні змінюватися в залежності від таких факторів, які досить суттєво впливають на результати діяльності підприємства: величина та масштабність підприємства; попередня робота з ризиками на підприємстві; стратегії розвитку підприємства, щодо зростання масштабів виробництва; вихід на нові ринки; зовнішньо економічна діяльність підприємства; економічні зв'язки з партнерами; кількість та величина конкурентів, що діють з підприємством на одному ринку; потреби підприємства.

На рис. 1 наведена рекомендована послідовність процесу управління ризиками на підприємстві, що обґрунтовано на основі та з урахуванням думок в наступних роботах [8; 2].



Рис. 1. Рекомендована послідовність процесу управління ризиками на підприємстві

Окрім цього створення служби управління ризиками як окремої системи забезпечує системний аналіз всіх можливих ризиків, на різних етапах виробництва, розробку діючої послідовності роботи з ризиком саме для обраного підприємства. Дуже важливо наявність розробленої послідовності роботи з ризиками, що дозволяє швидко ідентифікувати його та запропонувати стратегічний план для усунення потенційно можливого, або існуючого ризику. Саме тому наступним кроком є розробка процесу управління ризиками, який можна було б адаптувати для обраного підприємства.

Висновки. Найбільш повним є визначення, згідно з яким управління ризиком – це специфічна сфера менеджменту, що передбачає використання різнома-

нітних підходів, процесів, заходів, які покликані забезпечити максимально широкий діапазон охоплення можливих ризиків підприємства, їхню оцінку, а також формування, реалізацію та контроль заходів щодо оптимізації рівня ризиків із метою досягнення цілей підприємства. Окрім цього було розглянуто основні переваги та недоліки різноманітних підходів до управління ризиками, їх детальний аналіз дозволив нам зробити висновок, що найбільш ефективним підходом до управління ризиками на великих промислових підприємствах є – створення окремої служби, яка займається питаннями управління ризиками, їх попередження та мінімізації. Було поетапно розглянуто процес управління ризиками на підприємстві, та охарактеризовано кожний етап.

Список літератури:

1. Сенейко Ю. Сучасні підходи до трактування категорії “ризик”. *Регіональна економіка*. 2006. № 1. С. 206–211.
2. Внукова Н. Базова методика оцінки економічного ризику підприємств. *Фінанси України*. 2002. № 10. С. 15–21.
3. Карпунцов М. Управління ризикостійкістю підприємства. *Економіка та держава*. 2008. № 9. С. 72–74.
4. Гриньова В.М., Коюда В.О. Фінанси підприємств. Харків : ВД «ІНЖЕК», 2004. 432 с.
5. Осовська Г.В., Осовський О.А. Менеджмент організацій. Київ : Кондор, 2005. 854 с.
6. Мостенська Т. Л., Скопенко Н.С. Ризик-менеджмент як інструмент управління господарським ризиком підприємства. *Вісник Запорізького нац. ун-ту*. 2010. № 3 (7). С. 72–79.
7. Galpin Timothy J. *The human side of change: A practical guide to organization redesign*. San Francisco : Jossey-Bass Publishers, 1996. 142 p.
8. Коюда В.О. Концептуальні засади управління підприємством, як економічною системою : монографія за заг. ред. канд. екон. наук, доцента В.О. Коюди. Харків : Вид. ХНЕУ, 2007. 416 с.

References:

1. Senejko Ju. (2006) Suchasni pidkhody do traktuvannja katehoriiji "ryzyk" [Modern approaches to the interpretation of the category "risk"]. *Reghionaljna ekonomika*, vol. 1, pp. 206–211.
2. Vnukova N. (2002) Bazova metodyka ocinky ekonomichnogho ryzyku pidpryjemstv [Basic methods of assessing the economic risk of enterprises]. *Finansy Ukrainy*, vol. 10, pp. 15–21.
3. Karpuncov M. Upravlinnja ryzykostijkistju pidpryjemstva [Risk management of the enterprise]. *Ekonomika ta derzhava*, vol. 9, pp. 72–74.
4. Ghrynjova V.M., Kojuda V.O. (2004) Finansy pidpryjemstv: Navch. posib. [Enterprise finance]. Kharkiv: VD «INZhEK». (in Ukrainian)
5. Osovsjka Gh. V. (2005) Menedzhment orghanizacij [Management of Organizations]. Kyiv: Kondor. (in Ukrainian)
6. Mostensjka T.L. Skopenko N.S. (2010) Ryzyk-menedzhment jak instrument upravlinnja ghospodarsjkym ryzykom pidpryjemstva [Risk management as a tool for managing economic risk of the enterprise]. *Visnyk Zaporizjkogho national university*, vol. 3, no. 7, pp. 72–79.
7. Galpin Timothy J. (1996) The human side of change: A practical guide to organization redesign. San Francisco: Jossey-Bass Publishers. (in USA)
8. Kojuda V.O. (2007) Konceptualjni zasady upravlinnja pidpryjemstvom, jak ekonomichnoju systemoju: monografija [Conceptual principles of enterprise management as an economic system]. Kharkiv: Vyd. KhNEU. (in Ukrainian)

АСПЕКТЫ ИДЕНТИФИКАЦИИ АНАЛИЗА И УПРАВЛЕНИЯ РИСКАМИ

В современных изменяющихся, экономических, рыночных условиях, под влиянием внешних и внутренних факторов, анализ существующих и потенциальных рисков является очень важным элементом в деятельности хозяйствующих субъектов. Эта проблема актуальна в любом секторе экономики. Каждый из субъектов рыночных отношений на всех уровнях испытывает влияние непредвиденных обстоятельств и рискованных ситуаций, адекватная реакция на которые позволяет сохранить ресурсы, и положение на рынке. Кроме этого управление рисками предполагает анализ рисков и активный поиск различных инструментов, позволяющих влиять на них. Таким образом, можно отметить, что ни одна система управления рисками не может существовать без структурированной модели риска, что в настоящее время влечет за собой угрозу. Анализ потенциальных и известных рисков является очень важным направлением планирования деятельности предприятия. Оценка рисков, учет их вероятных последствий на состояние предприятия, и применение методов их минимизации очень важно для обеспечения эффективной деятельности субъектов хозяйствования.

Ключевые слова: управление рисками, предприятие, стратегии, риск-менеджмент, усовершенствование системы.

ASPECTS OF ANALYSIS IDENTIFICATION AND RISK MANAGEMENT

In today's changing, economic, market conditions, under the influence of external and internal factors, the analysis of existing and potential risks is a very important element in the activities of economic entities. This problem is relevant in any sector of the economy. Each of the subjects of market relations at all levels feels the impact of unforeseen circumstances and risk situations, an adequate response to which allows to save resources, and market position. In addition, risk management involves risk analysis and active search for various tools to influence them. Thus, it can be noted that no risk management system can exist without a structured risk model that currently poses a threat. Analysis of potential and known risks is a very important area in planning the activities of the enterprise. Assessing risks, taking into account their likely effects on the state of the enterprise, and applying methods to minimize them is very important to ensure the effective operation of economic entities. In addition, it is important to add that risks are present in any field of activity. That is why the topic of risks is relevant for both economists and business leaders and managers. In modern economic conditions, the importance of the risk category for domestic enterprises is growing. The state of uncertainty makes it almost impossible to avoid risk. However, this does not mean that you should look for solutions in which the result is known in advance - they are usually ineffective. It is important for the company to have the ability to anticipate risk, critically assess its size, immediately plan preventive measures and do not exceed acceptable limits. Risk identification is a very important step in the risk management process. The relevance of effective consideration of possible risks in the course of the enterprise is beyond doubt, given that risk becomes an integral part of the strategy and tactics of economic policy of most enterprises. The problem of risk management is extremely broad and important, because it arises in a variety of areas of human activity. Moreover, the content of risk is determined depending on the scope in different ways. In the course of the enterprise there are a variety of risk situations. Analysis of the theoretical foundations of risk management allows you to identify and select those methods and stages of the risk management process that would allow the most effective work with them. Risk management in business is based on risk analysis and finding tools to help influence them. The risk management system is impossible without a structural model, the factors of which, in turn, will depend on the specifics of business. Risks are inherent in any activity and any business entity.

Key words: risk management, enterprise, strategies, risk management, system improvement.